

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В РОЗРІЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

А. П. Киглюк, ст. гр. УФЕБ-15М¹⁶
Кіровоградський національний технічний університет

Задоволення фізіологічних потреб людини якісними та безпечними продуктами харчування складає матеріальну основу біологічного, політичного, соціального та духовного існування індивіда, сім'ї, соціальної групи, держави, суспільства та людства в цілому. Інтеграція України у світове та європейське співтовариство актуалізує проблему продовольчої безпеки, оскільки лише за умови гарантування забезпечення населення продовольством за будь-яких умов держава може проводити незалежну політику. Необхідність забезпечення продовольчої безпеки України вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вживання заходів контролю імпортової продукції з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції. Задоволення потреб у продовольстві повинно здійснюватися відносно кожної конкретної людини у місцях її проживання. Причому основний тягар у формуванні продовольчої безпеки покладається саме на суб'єкти держави, які несуть безпосередньо відповідальність перед населенням за його достатнє забезпечення якісним продовольством.

Метою статті є висвітлення економічної сутності поняття «продовольча безпека», виділення її складових та особливостей забезпечення в розрізі безпеки держави.

Відповідно до проекту Закону України «Про продовольчу безпеку України» продовольча безпека – соціально-економічний та екологічний стан в державі при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідної якості [1].

Зважаючи на це, завдання забезпечення такого стану повинно бути покладене на державу через її основні органи. Очевидно, що це, у свою чергу, потребує чіткого регулювання даного питання на державному рівні.

Сьогодні одним із основних завдань Міністерства аграрної політики та продовольства України є: реалізація державної аграрної політики, спрямованої на розвиток агропромислового комплексу та забезпечення продовольчої безпеки держави. Реалізація такого забезпечення відбувається засобами системи законодавства, яка надає теоретичне тлумачення положень та дає пояснення щодо їх застосування на практиці. Очевидними можуть бути негативні наслідки відсутності єдиного нормативно-правового акту, який би регулював питання продовольчої безпеки в Україні [5, с. 419].

Продовольча безпека визначається рівнем ефективності всієї економіки. Однак продовольчі ресурси формуються в процесі агропромислового виробництва. Тому такі підсистеми АПК, як збут і розподіл продовольства, продовольчі резерви і споживання відносяться до функціональних підсистем. Структура продовольчої безпеки в залежності від оточуючого середовища наведена на рис. 1.

Базисом даної підсистеми виступає аграрний комплекс, що є основним джерелом поставки продовольства на ринки. Стійкий і збалансований розвиток функціональних підсистем з орієнтацією виробництва на рівень обґрунтованих норм харчування при ефективному використанні виробничого і біокліматичного потенціалу є визначальним принципом якісного поліпшення продовольчого постачання населення.

¹⁶ Науковий керівник – Н.М. Глевацька, к.е.н., доцент Кіровоградського національного технічного університету

Забезпечення продовольчої безпеки значною мірою залежить від потенціалу агропродовольчого сектора. Сільськогосподарський потенціал відповідно до проекту «Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року» є, без сумніву, головною основою зростання національного доходу і забезпечення продовольчої безпеки країни. Аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує її 17–18 % валового внутрішнього продукту [7].

Дослідження показують, що нині немає жодної держави, яка б не переймалася питаннями продовольчої безпеки. Це стосується виробництва продовольчих товарів, їх розподілу, імпорту-експорту продовольства, споживання продуктів харчування тощо. Однак кожна країна має свої завдання у покращанні продовольчого забезпечення свого населення залежно від досягнутого рівня у вирішенні цієї проблеми [3].

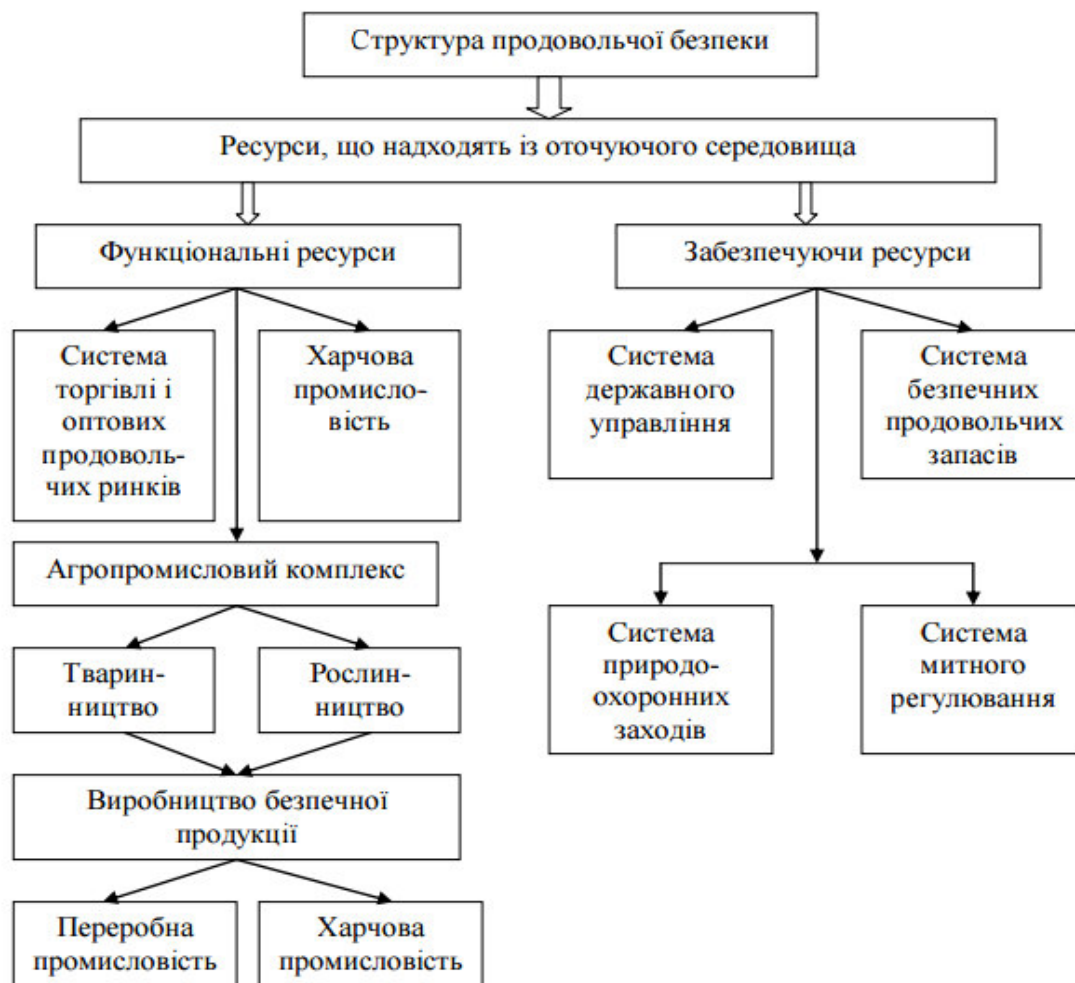

Рисунок. 1 – Структура продовольчої безпеки [6]

Причинами продовольчої залежності країни можуть бути:

- 1) дефіцит продовольства і низький рівень платоспроможного попиту, що обумовлюють незбалансованість внутрішнього продовольчого ринку за попитом і пропозицією;
- 2) залежність внутрішнього ринку від імпортних поставок продовольства, не конкурентоспроможність національного агропромислового комплексу;
- 3) низька конкурентоздатність продукції за якістю та/або ціною при достатності продовольства власного виробництва;

- 4) нерозвиненість зовнішньоекономічних зв'язків, замкнутість внутрішнього продовольчого ринку;
- 5) низька ефективність діяльності господарюючих суб'єктів в АПК;
- 6) перетворення експорту продовольчої продукції на самоціль розвитку агропромислового комплексу;
- 7) зростання зобов'язань із покриття зовнішнього боргу при нестабільному курсі національної валюти [4, с. 108].

Ефективність аграрної політики є наслідком спільної дії великої кількості факторів, тому при її оцінці враховується їхня взаємодія і комплексний вплив на регульовані державою об'єкти, розрізняють результати часткової і загальної дії. Негативна зміна кожного з показників, що входять до оціночних груп, розглядається як реальна чи потенційна загроза продовольчій безпеці країни, оскільки усі вони взаємозалежні і взаємопідпорядковані в контексті своєї цільової спрямованості.

Тому оцінювати рівень продовольчої безпеки доцільно за допомогою інтегрального показника, який відображає всі вищезазначені аспекти. Для цього може бути використана методика розрахунку рівня економічної безпеки, затверджена наказом Міністерства економіки України від 02.02.2007 № 60. При цьому, однак, перелік індикаторів продовольчої безпеки пропонується розширити, включивши до нього показники продовольчої незалежності за основними видами продукції, частки сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств, рентабельності виробництва продукції (табл. 1).

Таблиця 1 – Індикатори та порогові значення індикаторів стану продовольчої безпеки України

№ з/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення
1.	Добова калорійність харчування людини, тис. ккал	не менше 2,5
2.	Споживання м'яса та м'ясопродуктів (за рік/особа), кг	не менше 83
3.	Продовольча незалежність за м'ясом та м'ясопродуктами, %	не менше 80
4.	Споживання молока та молочних продуктів (за рік/особа), кг	не менше 380
5.	Продовольча незалежність за молоком та молочними продуктами, %	не менше 80
6.	Споживання яєць (за рік/особа), шт.	не менше 290
7.	Продовольча незалежність за яйцями, %	не менше 80
8.	Споживання риби та рибопродуктів (за рік/особа), кг	не менше 20
9.	Продовольча незалежність за рибою та рибопродуктами, %	не менше 80
10.	Споживання цукру (за рік/особа), кг	не менше 38
11.	Продовольча незалежність за цукром, %	не менше 80
12.	Споживання олії та інших рослинних жирів (за рік/особа), кг	не менше 13
13.	Продовольча незалежність за олією та іншими рослинними жирами, %	не менше 80
14.	Споживання картоплі (за рік/особа), кг	не менше 124
15.	Продовольча незалежність за картоплею, %	не менше 80
16.	Споживання овочів та баштанних (за рік/особа), кг	не менше 161
17.	Продовольча незалежність за овочами, %	не менше 80
18.	Споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду (без переробки на вино) (за рік/особа), кг	не менше 90
19.	Продовольча незалежність за фруктами та ягодами, %	не менше 80
20.	Споживання хлібу та хлібопродуктів (за рік/особа), кг	не менше 101

21.	Продовольча незалежність за хлібопродуктами, %	не менше 80
22.	Рівень перехідних запасів зерна, відсоток від річного споживання	не менше 17
23.	Виробництво зерна на одну особу за рік, тонн	не менше 0,8
24.	Частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств, %	не більше 20
25.	Рентабельність виробництва продукції рослинництва, %	не менше 20
26.	Рентабельність виробництва продукції тваринництва, %	не менше 20

Формування продовольчої безпеки відбувається з урахуванням економічних інтересів та при створенні економічного механізму, який стимулює розвиток агропродовольчої сфери. Зростання її продуктивності за рахунок вітчизняної сировини дозволить отримати триєдине вирішення проблематики продовольчої безпеки [8, с. 20].

По-перше, зростатиме фізична доступність продуктів харчування. По-друге, відбуватиметься ріст валового внутрішнього продукту та валового регіонального продукту, що забезпечуватиме збільшення наповнюваності відповідних бюджетів та, відповідно, можливість реалізації соціальних програм, які підвищують рівень економічної доступності продовольства. Остання також може зростати за рахунок зниження цін на продукти харчування, які мають низьку цінову еластичність попиту, при умові впровадження нових виробничих технологій та стабільності цін на ресурси, що споживаються в галузі. При цьому відбуватиметься скорочення рівня диференціації у споживанні продуктів між окремими соціальними групами населення, оскільки карегорії населення з низькими доходами витрачають на продукти харчування більшу частку доходів, ніж групи з середніми та високими доходами.

Для депресивних аграрно-орієнтованих регіонів питання стимулювання розвитку агропродовольчої сфери має особливе значення, оскільки від його вирішення залежить стан регіонального соціально-економічного розвитку в цілому, що пов'язано зі значним позитивним мультиплікативним впливом економічного росту в агропродовольчій сфері на інші галузі економіки. По-третє, з'являтимуться можливості для підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої сфери, що забезпечуватиме збільшення виручки, в т.ч. експортної.

Отже, агропродовольча сфера може стати базовою передумовою для більш широкого розвитку всієї економіки та формування вищого рівня продовольчої безпеки. При цьому має враховуватися, що кожен наступний приріст агропродовольчого виробництва пов'язаний з необхідністю залучення несільського сподарського капіталу, зокрема у вигляді ефективних засобів виробництва, професійного кадрового складу, розвинутої фінансової та матеріально-технічної інфраструктури та ін.

Проблема продовольчої безпеки має вирішуватися не лише на національному, а й на регіональному рівні. Це обумовлено нерівномірністю соціально-економічного розвитку окремих територій держави, що є наслідком значних відмінностей в природно-кліматичних умовах, виробничо-економічному потенціалі та ін. Підвищення рівня відповідальності суб'єктів держави за забезпечення населення якісним продовольством вимагає формування адекватної регіональної політики продовольчої безпеки.

З огляду на проведені дослідження та українські реалії, продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток держави.

Основним недоліком процесу регулювання продовольчої безпеки держави є ігнорування системного принципу та зосередження тільки на окремих аспектах цієї складної соціально-економічної проблеми. Наразі необхідна комплексна аграрна політика та відповідне її інституційне і нормативне забезпечення, що забезпечать формування належного рівня продовольчої безпеки держави.

Процес формування продовольчої безпеки передбачає впровадження владними інституціями адекватних засобів регулювання, насамперед правового. Охоплюючи управління продовольчою безпекою з економічної, екологічної, організаційної, нормативної та соціокультурної позицій, інституціоналізація сприятиме формуванню продовольчої безпеки на якісно новому рівні.

Список літератури

1. Про продовольчу безпеку України : проект Закону України від 28.04.2011 р. № 8370–1 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI011.html
2. Басюркіна Н.Й. Продовольча безпека як системна характеристика функціонування агропромислового сектору економіки / Н.Й. Басюркіна // Економіка харчової промисловості. – 2011. – № 2. – С. 5–10. (С.9).
3. Гойчук О.І. Продовольча безпека. Монографія. / О.І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 348 с
4. Зеленська О.О. Система продовольчої безпеки: сутність та ієрархічні рівні / О.О. Зеленська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1 (59). – С.108–112
5. Лушпаєв С. О. Щодо законодавства України про продовольчу безпеку // Режим доступу [Електронний ресурс] / С. О. Лушпаєв // Форум права: Електронне наукове фахове видання. – 2012. – №2. – С. 419–425. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012–2/index.htm>
6. Одінцов М.М. Моделювання факторів формування продовольчої безпеки // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=113>
7. Лузан Ю. Я. Перспективи створення самозабезпечувальної енергетичної системи ведення сільськогосподарського виробництва / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С. 40–48
8. Юшин И.В. Особенности управления обеспечением продовольственной безопасности Московского мегаполиса. автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 05.13.10 „Управление в социальных и экономических системах” / И.В. Юшин. – М., 2007. – 24 с.

УДК 339.9

СПІЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК КАТАЛІЗАТОР СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

К. О. Семенюк, ст. гр. МЕ-13

В. О. Натальченко, к.е.н., доц.

Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний стан народного господарства, зокрема, експортноорієнтованих виробництв не дозволяє швидко та досить ефективно включатися у світові господарські зв'язки, де існує жорстка конкуренція та боротьба за ринки. Включення України у систему світогосподарських зв'язків потребує серйозної адаптації структури її економіки, всього господарського механізму до надзвичайно високих вимог, які диктує світове ринкове господарство [3]. Питання щодо особливостей розвитку спільних підприємств в Україні є досить актуальним в наш час, тому що на сучасному етапі розвитку наша країна переживає період нестабільності та встановлення економічної, правової та соціальних структур. Зміни подібного характеру потребують значних затрат ресурсів, а зміни в масштабі цілої країни потребують залучення значного обсягу капіталів.

Спільне підприємство (СП) – це особлива форма співпраці, яка передбачає об'єднання та спільне використання матеріально-фінансових ресурсів партнерів і функціонує як єдиний економічний механізм [4]. Найбільш привабливим аспектом спільного підприємництва є забезпечення доступу до нових технологій, їх швидке освоєння в інтересах модернізації і реконструкції виробництва і прискорена їх комерціалізація; адаптування національного виробництва до умов світового ринку; розвиток співробітництва у сфері послуг на комерційній основі у формах лізингу, інжинірингу, консалтингу [5]. В країнах, які проводять науково обґрунтовану послідовну політику заохочення іноземної спільної підприємницької